

медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава, 2020. С. 95-97.

3. Звягольська І. М. Форми і методи навчання іноземних студентів в умовах модернізованого освітнього середовища кафедри мікробіології, вірусології та імунології / І. М. Звягольська, В. П. Полянська, Т. В. Дерев'янка. *Актуальні питання медичної (фармацевтичної) освіти іноземних громадян: проблеми та перспективи: збірник статей навч.-наук. конф. з міжнар. участю*. Полтава, 2018. С. 33-36.

4. Звягольська І. М. Про наступність формування базових знань з молекулярно-генетичних методів лабораторної діагностики інфекційних захворювань у здобувачів вищої медичної освіти / І. М. Звягольська, Т. В. Дерев'янка, В. П. Полянська. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: збірник статей V Міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава, 2020. С. 155-159.

УДК 159.9:077]:316.772.4

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНИХ ЛЮДЕЙ

Дзюба Т. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
tatjanadzuba@gmail.com

Стрімкі зміни соціокультурної реальності зумовлюють трансформацію вимог до комунікативної компетентності особистості. Такі трансформації актуалізують потребу глибокого розуміння усіх функцій та взаємозв'язків між елементами комунікативної поведінки людини, що дозволяє проаналізувати її діяльність в умовах віртуальної реальності.

Комунікативна поведінка є проявом мотивованої та частково немотивованої символічно опосередкованої активності, спрямованої на підтримку контакту, емоційного взаємовпливу, обміну інформацією та самовираження (Стернін, Камбаралієва, 2018).

Комунікативна поведінка у віртуальному просторі – особливий засіб комунікації, що забезпечує задоволення афіліативної потреби, статусних характеристик учасників спілкування та виконуваних ними ролей.

Проблеми, які порушують дослідники феномену комунікативної поведінки, мають складний міждисциплінарний вимір, адже аналіз цього явища тісно пов'язаний з вивченням

цілого комплексу його складових (Малєєва, 2017; Моїсєєва, 2018; Поліванова, Королева, 2016; Турецька, 2011 та ін.). Зокрема, специфіку комунікативної поведінки досліджують такі напрямки сучасної психології, як організаційна психологія, психологія ділових стосунків, гендерна та вікова психологія, психологія сімейних стосунків тощо.

Попри значну увагу науковців до різних аспектів залежності особистості від віртуального середовища й досі залишається остаточно не вирішеною проблема якісних змін комунікативного процесу та сутнісних характеристик спілкування людей, які мають інтернет-залежність, виявлення їх переважаючих стратегій у спілкуванні. Наразі увагу вчених привертають особливості інтернет-залежної комунікативної поведінки молодих людей.

Інтернет-залежність є різновидом психічної залежності, нав'язлива потреба у використанні Інтернету, що супроводжується соціальною дезадаптацією та яскраво вираженими психологічними симптомами. Серед молодих людей прояви інтернет-залежності спостерігаються особливо яскраво, оскільки мережа Інтернет для них є джерелом для самовизначення й самоствердження, а обізнаність у новітніх інтернет-технологіях – можливістю підкреслити власну значущість у колі однолітків. Відповідно, не маючи достатнього досвіду для реалізації, самовираження й самоздійснення, молоді люди часто потрапляють у залежність від Інтернету.

Зважаючи на актуальність проблеми, *мету* дослідження вбачаємо в розкритті змісту й особливостей комунікативної поведінки молоді із різним рівнем інтернет-залежності.

В експериментальному дослідженні взяли участь 152 досліджуваних (56 дівчат та 96 хлопців) віком від 16 до 32 років. Репрезентативність вибірки визначалася методом рандомізованого відбору. Використовувався такий психодіагностичний інструментарій: методика визначення рівня інтернет-залежності (К. Янг, адаптація В. А. Лоскутової) та опитувальник міжособистісних відносин (О. О. Рукавішніков). Одержані результати підлягали математико-статистичному аналізу. Для виявлення взаємозв'язків між отриманими показниками використовувалися методи кореляційного.

Оцінюючи за методикою К. Янг в адаптації В. А. Лоскутової показники рівня інтернет-залежності виявлено, що загалом у опитаних домінує підвищений та високий рівень інтернет-залежності (47% і 12% відповідно). При цьому, для 41% такий вид адикції не властивий. Ці дані представлені графічно на *рис. 1*.

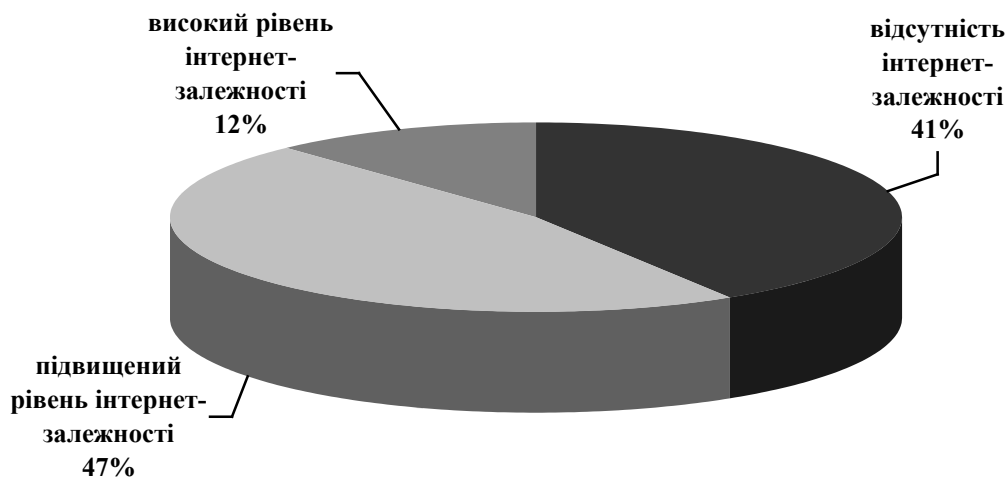

Рис. 1. Прояви інтернет-залежності серед молоді віком від 16 до 32 років

Отже, у досліджуваних із підвищеним рівнем інтернет-залежності спостерігається: часте непереборне бажання вийти в Інтернет; знижена працездатність через центрування уваги та свідомості на он-лайн житті, приховування та недооцінка власної звички до інтернету. Більшість свого часу такі люди проводять в інтернеті, постійно переглядаючи веб-сайти, спілкуючись у соціальних мережах чи граючи в ігри он-лайн. Ці респонденти характеризуються вираженою залежністю від життя в інтернеті, проте можуть досить успішно функціонувати в системі реальних контактів. Їх залежність від мережі інтернет не набула виражених хворобливих адитивних ознак, а залежність знаходиться в стадії формування.

Однак, у 12% досліджуваних спостерігаються прояви високого рівня залежності від інтернету. Вони, як і представники попередньої групи, багато часу проводять он-лайн, навіть, протягом кількох діб без сну та нормального режиму харчування. Проте, на відміну від представників попередньої групи, респонденти з високим рівнем інтернет-адикції характеризуються вираженими соціально-психологічними та психологічними проявами комп'ютерної адикції. Їх відрізняє соціально-небезпечне ексцентричне поведіння в колі найближчого оточення (друзі, колеги, сім'я), відсутність контролю (тривале бажання перебувати в мережі), внаслідок чого виникає почуття провини. Головною ознакою залежності від інтернету таких досліджуваних є психічна дратівливість, що виникає у разі відсутності доступу до Інтернету, що викликано певними перешкодами (може виявлятися у формі нервозності, підвищеної збудливості й депресії).

Також, визначено, що 41% досліджуваних показують відсутність інтернет-залежності. Вони, звісно, користуються інтернетом, але можуть робити це контрольовано, а відміна доступу до мережі не викликає у них негативних переживань. Окрім того, ці досліджувані спроможні успішно реалізуватися у системі реальних стосунків з оточуючими, а не в режимі он-лайн спілкування.

Отже, більшість (59%) досліджуваних характеризуються залежністю від інтернету, 12% із яких мають її на рівні сформованої адикції.

Далі розглянемо особливості прояву комунікативної поведінки, визначені за опитувальником міжособистісних відносин О. О. Рукавішнікова. Такі дані представлені у *таблиці 1*.

Таблиця 1 – Прояви комунікативних тенденцій респондентів (середні значення)

Тенденція у стосунках	Середнє значення
Почуття серед людей	7,4
Широта спілкування	7,6
Відповідальність у стосунках	4,3
Залежність у спілкуванні	7,5
Орієнтація на довірливі стосунки	3,2
Відкритість емоційним контактам	3,6

Як видно з *табл. 1*, найбільш притаманні досліджуваним тенденції до підкорення іншим під час спілкування (7,5), знаходитись у стосунках з однолітками (7,4) та приймати інтерес до партнера по спілкуванню і приймати його у свою спільноту (7,6). Середній рівень прояву має тенденція приймати на себе відповідальність у відносинах з іншими. Найменше притаманні досліджуваним тенденції встановлювати близькі відносини з іншими (3,2) та орієнтованість досліджуваних на те, щоб інші встановлювали з ними тісні емоційні контакти (3,6).

Такі дані свідчать про наявність певного конфлікту у переважної більшості досліджуваних. З одного боку, вони прагнуть встановлювати контакти з оточуючими, добре почуваються у їх компанії. З іншого – вони не налаштовані до встановлення тісних емоційних контактів, дуже обережні у виборі партнерів, із якими можуть відверто взаємодіяти та розкриватися як особистість.

Отже, представники досліджуваної вибірки переважно не схильні приймати на себе відповідальність у стосунках із оточуючими, що відображає певну їх психологічну незрілість, та уникають встановлення тісних емоційних контактів з товаришами,

орієнтовані на формальне спілкування, остерігаються ситуацій розкриття перед партнером у взаємодії.

На наступному етапі дослідження нами було проаналізовано наявність взаємозв'язків між показниками рівня інтернет-залежності та комунікативних поведінкових тенденцій. Для цього нами визначено дві групи респондентів за результатами проведення методики на визначення рівня інтернет-залежності (К. Янг, адаптація В. А. Лоскутової) – із низьким та підвищеним (що складається із досліджуваних з власне підвищеним та високим) рівнем інтернет-залежності (рис. 2).

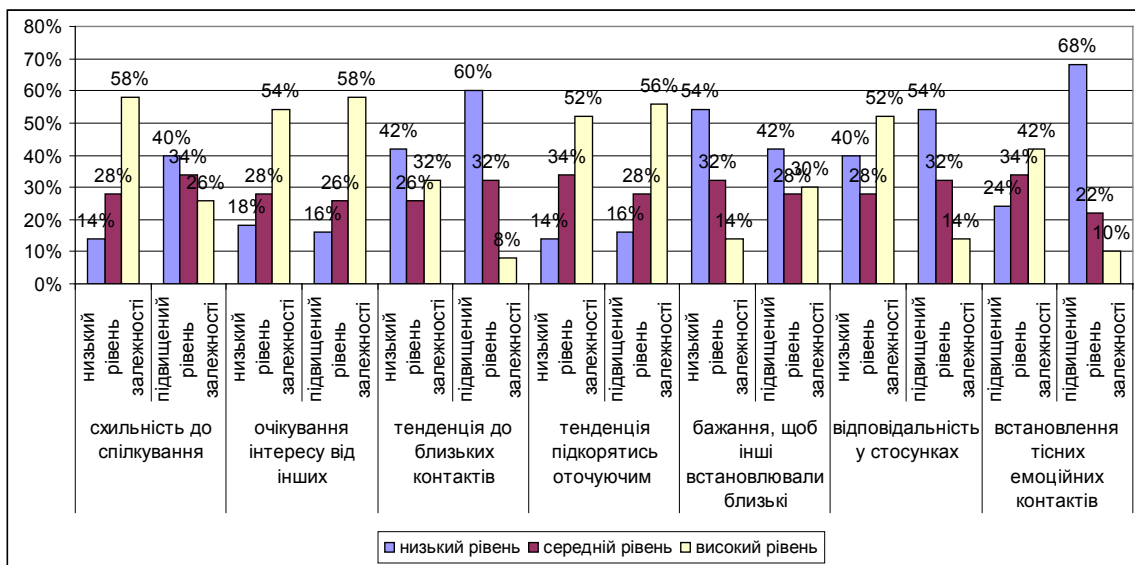

Рис. 2. Комунікативні поведінкові тенденції досліджуваних із різним рівнем інтернет-залежності

Як видно з рис. 2, досліджувані із різним рівнем інтернет-залежності характеризуються відмінними показниками комунікативних тенденцій. Розглянемо їх більш детально.

Досліджуваним із низьким рівнем інтернет-залежності характерні більш виражені схильність до комунікації (58% мають високий рівень проти 40% низького рівня в іншій групі), тенденції до встановлення близьких контактів (32% та 60%), прояву відповідальності у стосунках (52% та 54%) та встановлення тісних емоційних контактів (42% та 68% відповідно). Відтак, досліджувані з низьким рівнем інтернет-залежності характеризуються переважанням прагнення до міжособистісної взаємодії, здійснення її на особистісному рівні, емоційного обміну з партнером. Разом із тим, вони спроможні бути відповідальними за стосунки, за іншу людину, що свідчить про, загалом, високий рівень психологічної зрілості. У цих досліджуваних інтернет-простір не займає вагомого місця, а комунікативні потреби

реалізуються поза межами інтернет-середовища, в реальних стосунках із людьми.

Досліджувані з високим рівнем інтернет-залежності характеризуються переважанням відсутності до комунікації (40% мають низький рівень проти 58% низького рівня в іншій групі), тенденції до встановлення близьких контактів (60% та 32%), прояву відповідальності у стосунках (54% та 52%) та встановлення тісних емоційних контактів (68% та 42% відповідно). У досліджуваних цієї групи простежуються значні очікування на те, щоб інші встановлювали із ними тісні емоційні контакти (30% мають високий рівень проти 14% в групі не залежних від інтернет-мережі). Водночас, досліджувані хоч і прагнуть щоб із ними встановлювали емоційні контакти, але самі не прагнуть встановлювати емоційний контакт. Тобто, досліджувані з високим рівнем залежності від мережі характеризуються відстороненістю від соціальних контактів, вони схильні уникати реального спілкування на користь взаємодії в інтернет-просторі. Оскільки досліджувані цієї групи, на нашу думку, є більш психологічно незрілими, що характерно для залежних особистостей, вони не спроможні до проявів відповідальності у стосунках, завжди переслідують свої інтереси під час взаємодії. Представники цієї групи не прагнуть бути в тісних емоційних стосунках з іншими людьми, дистанціюються від них засобами інтернет-спілкування. Для них більш прийнятна взаємодія, яка має формальний і опосередкований характер засобами мережі та гаджетів, що перешкоджає тісному емоційному спілкуванню. При цьому, вони мають достатньо високу соціальну активність в умовах мережевого спілкування, що, однак, не націлене на міжособистісну взаємодію та пізнання особистості партнера по спілкуванню.

Також важливим є те, що усі досліджувані прагнуть щоб оточуючі проявляли до них інтерес (54% в першій групі та 58% – у другій), та тенденцію підкорення до оточуючих у спілкуванні (52% та 56% відповідно) не залежно від рівня інтернет-залежності. Ці тенденції в спілкуванні можемо визначити як загальні для групи досліджуваних, які не обумовлені рівнем інтернет-залежності.

Інтернет-залежну комунікативну поведінку людини визначаємо як таку, над якою вона втратила контроль унаслідок психологічної залежності від якогось об'єкту чи активності, досить сильного звикання, в результаті якого подальшої взаємодії важко уникнути. Аналіз підходів до вивчення залежної поведінки

дозволяє також констатувати, що одним із основних механізмів залежності є перенесення емоційного ставлення з живого об'єкта на неживий, або навпаки – ставлення до живого як до неживого.

Молодим людям із *підвищеним рівнем інтернет-залежності*, властиві високі показники прагнення до отримання нових вражень, низький рівень орієнтації на спілкування, утримання від встановлення тісних емоційних контактів з людьми при достатньо широкому колі контактів. Натомість, молодь із *низьким рівнем інтернет-залежності*, скоріше за все, характеризується зниженим показником прагнення до отримання нових вражень, вираженою комунікабельністю, спроможністю до встановлення емоційних контактів з оточуючими, прийняття відповідальності у стосунках.

Література:

1. Стернин, И. А., Камбаралиева, У. Д. (2018). Теоретические проблемы описания коммуникативного поведения. *Коммуникативные исследования*, (2 (16)).

2. Турецька, Х. І. (2012). Психологічні чинники Інтернет-залежності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна*, (2 (2)), 95-104.

3. Поливанова, К. Н., Королева, Д. О. (2016). Социальные сети как новая практика развития городских подростков. *Вестник Российского фонда фундаментальных исследований. Гуманитарные и общественные науки*, (1), 173-182.

УДК 159.954

ОСОБЛИВОСТІ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ АРХЕТИПНОЇ СИМВОЛІКИ

Дроздова Д. С.

Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

diana.drozдова@gmail.com

Проваджуючи освітню діяльність, зокрема у закладах вищої освіти, які готують спеціалістів у сфері надання психологічних послуг, особливу увагу слід надавати особистісній психокорекції майбутнього психолога. Теоретична та практична підготовка спеціаліста повинна ґрунтуватися на засадах класичних та новітніх вітчизняних, зарубіжних дослідженнях. А практико-орієнтований підхід вимагатиме безпосереднього залучення здобувачів вищої психологічної освіти до проходження ними груп особистісного